

Бібліографічні посилання

1. **Куденко Н. В.** Стратегічний маркетинг: навч. посібник / Н. В. Куденко. – К., 2002. – 152 с.
2. **Портер М.** Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов / М. Портер. – 2005. – 454 с.
3. **Кендюхов О. В.** Оцінка ефективності маркетингової стратегії підприємства / О. В. Кендюхов, С. М. Димитрова // Економіка і право. – 2004. – № 2. – С. 98–102.
4. **Анисимов О. С.** Стратегия и стратегическое мышление / О. С. Анисимов // Вопросы методологии. – 1999. – № 1–2. – С. 114–130.
5. **Могилевская О. Ю.** Особенности формирования маркетинговой стратегии развития промышленного предприятия / О. Ю. Могилевская // Економіка та держава. – 2007/1. – № 5. – С. 42–44.
6. **Гаркавенко С. С.** Маркетинг / С. С. Гаркавенко. – К., 2003. – 382 с.
7. **Панкрухин А. П.** Маркетинговые стратегии / А. П. Панкрухин // Маркетинг в России и за рубежом. – 1998. – № 5. – С. 104–123.
8. **Аржанов Н. П.** Тайны деловой стратегии / Н. П. Аржанов // Маркетинг и Реклама. – 2005. – № 3. – С. 52–55.
9. **Гут І. О.** Основні проблеми використання сучасних маркетингових стратегій та програм стимулювання збуту в умовах розвитку українського ринку / І. О. Гут // Академічний огляд. Економіка та підприємництво. – 2004. – № 1. – С. 80–85.
10. **Голубков Е. П.** Стратегическое планирование и роль маркетинга в организации / Е. П. Голубков // Маркетинг в России и за рубежом. – 2000. – № 3. – С. 103–123.
11. **Хамініч С. Ю.** Конкурентоспроможність національної економіки: особливості, пріоритети та проблеми / С. Ю. Хамініч // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 4. – С. 20–26.
12. **Идрисов А.** Стратегия: с чего начать и чем закончить? / А. Идрисов // Управление компанией. – 2004. – № 5. – С. 6–12.
13. **Татарский Е. Л.** Формирование маркетинговой стратегии промышленных предприятий / Е. Л. Татарский // Актуальные проблемы социально-экономического развития России. – 2009. – № 1. – С. 68–72.
14. **Мельник Д. Л.** Маркетингова стратегія підприємства / Д. Л. Мельник // Вісник Хмельн. нац. ун-ту. – 2009. – № 3. – С. 213–219.
15. Интернет-портал для управленцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.management.com.ua/marketing/mark153.html>.
16. Пять «П» стратегии [Менеджмент.com.ua] [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.management.com.ua/strategy/str023.html>.

Надійшла до редколегії

УДК 65.011.4

Л. М. Котлова, К. Г. Чепинога

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ ЯК ОСНОВА І ГАРАНТІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено теоретичні аспекти сутності фінансової стратегії як складової загального економічного плану підприємства і необхідність її практичної реалізації з метою покращення фінансового стану суб'єкта господарювання і його подальшого стійкого розвитку.

Ключові слова: стратегічний план, фінансова стратегія, фінансовий стан, фінансово-господарська діяльність, стабілізація, прибутковість, рентабельність, зовнішнє і внутрішнє середовище, життєвий цикл.

© Л. М. Котлова, К. Г. Чепинога, 2011

Раскрываются теоретические аспекты сущности финансовой стратегии как составляющей общего экономического плана предприятия, и необходимость ее практической реализации с целью обеспечения улучшения финансового состояния субъекта хозяйствования и его дальнейшего устойчивого развития.

Ключевые слова: стратегический план, финансовая стратегия, финансовое состояние, финансово-хозяйственная деятельность, стабилизация, прибыльность, рентабельность, внешняя и внутренняя среда, жизненный цикл.

The article demonstrates theoretical aspects of the financial strategy sense as the component of the complex enterprise's economical plan and the necessity of its practical elaboration with the view to organize and improve financial position of the company and its further stable development.

Key words: strategic plan, financial strategy, financial situation, financial and economic activity, stabilizing process, profitability, financial solvency, internal and external environment, life cycle.

Актуальність проблеми. Швидкі темпи розвитку ринкових відносин з одного боку і їх ускладнення з іншого, поставили сучасні підприємства різних форм власності, розміру статутного капіталу та галузі функціонування в умови невизначеності. Такі умови та можливі проблеми діяльності підприємства в межах певного ринкового сегмента значно ускладнюють процеси планування та прогнозування подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Тому для забезпечення фінансово стабільного та прибуткового функціонування стає необхідним вибір найбільш оптимальної стратегії та побудова детального поетапного стратегічного плану розвитку підприємства. Такий план має враховувати можливість виникнення загроз зовнішнього середовища підприємства, а саме сегмента ринку, галузі або економіки держави в цілому, на яку, відповідно впливає міжнародне середовище, забезпечити максимально ефективне використання конкурентних переваг та визначення і прорахунок інноваційних процесів на підприємстві.

Аналіз останніх наукових публікацій. Питанням визначення сутності стратегічного планування та поняття фінансової стратегії, як складової загальної стратегії підприємства, займалися ряд російських та вітчизняних економістів, таких як І. О. Бланк, Е. С. Стоянова, А. М. Поддєрьогін, А. В. Бандурін, Л. М. Алексеєнко, Н. М. Геращенко, І. Цигилик, С. М. Євтухова, Л. О. Жиланська, Л. О. Коваленко, Л. М. Ременьова, Г. Веретенникова та іноземні практики і теоретики фінансового менеджменту, а саме Г. Мінцберг, Ю. В. Ансофф, Д. Кліланд, П. Друкер та інші. Так, автор дослідження Л. М. Алексеєнко стверджувала, що стратегія покращення діяльності підприємства має бути спрямована на отримання прибутку підприємства [1, с. 50]. Г. Веретенникова зазначала основою вибору стратегічного напрямку покращення фінансового стану підприємства визначення його конкурентних переваг [3, с. 64]. Н. М. Геращенко ототожнює стратегічний план з інноваційним [5, с. 124], С. М. Євтухова вбачає фінансовий аналіз показників як основу вибору стратегічного напрямку покращення діяльності суб'єкта господарювання. Кожен з авторів висловлює своє бачення засобів розробки стратегії покращення діяльності підприємства, проте ці думки є дещо фрагментарними.

Мета дослідження. Визначення сутності фінансової стратегії підприємства як елементу загального економічного плану його розвитку та розкриття теоретичних аспектів етапів розробки фінансової стратегії як інструменту стабілізації фінансового стану суб'єктів господарювання.

Основні результати дослідження. Ринкові відносини сучасності, що характеризуються високим ступенем концентрації учасників та складністю послуг, які у свою чергу є об'єктами даних відносин, визначають підприємства не лише суб'єктами господарської діяльності, але й учасниками ринкових відносин. Це, у свою чергу, передбачає, що вони мають виконувати певні зобов'язання, а саме

нести відповідальність перед власними найманими працівниками, клієнтами, партнерами та суб'єктами контролюючих органів. Тому стає необхідним визначення перспектив фінансово-господарської діяльності підприємства, його конкурентних переваг та можливих ризиків, а також визначення подальших тенденцій розвитку галузі та ринку в цілому. Вирішення цих питань забезпечується фінансовими планами на підприємстві.

Відповідно до визначення вченого та дослідника фінансового менеджменту І. О. Бланка, фінансове планування являє собою процес розробки фінансових планів і нормативних показників відносно забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищення ефективності його фінансової діяльності в наступному періоді. Відповідно, фінансове планування, на думку дослідника, реалізується через розробку стратегії, яка являє собою орієнтир для забезпечення прогнозів та побудови як довгострокових, так і короткострокових планів підприємства [2, с. 21].

У науковій літературі існує безліч визначень поняття фінансової стратегії. Перш за все зазначимо, що розробка фінансової стратегії є компетенцією фінансового менеджменту. На думку автора багатьох досліджень у цій сфері. А. М. Поддєрьогіна, стратегічний фінансовий менеджмент являє собою управління інвестиціями компанії. А термін фінансової стратегії підприємства дослідник, відповідно, тлумачить як процес формування системи довгострокових цілей фінансової діяльності й вибір найефективніших шляхів її досягнення [7, с. 23]. З одного боку, відносно вище приведеного визначення стратегічного фінансового менеджменту з автором можна не погодитись. Перш за все, управління фінансами передбачає пошук прихованих резервів підприємства, наприклад, оптимізація виробничого процесу з метою зменшення видатків та зниження собівартості продукції, що виробляється, активізація політики спрямованої на повернення дебіторської заборгованості, якщо її обсяги мають високу питому вагу в загальній кількості активів підприємства та інші шляхи збільшення доходів від операційної діяльності підприємства. Орієнтація майбутнього фінансування діяльності суб'єкта господарювання за рахунок інвестованих коштів не завжди є можливим, адже така фінансова політика має враховувати форму власності підприємства, стадію життєвого циклу на якому воно знаходиться, галузі функціонування підприємства, наявність конкурентних переваг і, відповідно, перспектив. Таким чином, стратегічний фінансовий менеджмент, і, відповідно, розроблена в його межах фінансова стратегія ставлять мету визначення шляхів фінансування майбутніх витрат підприємства за рахунок залучених інвестицій лише частково. Одночасно необхідно шукати способи підвищення ефективності операційної й фінансової діяльності підприємства.

Аналогічної думки що й дослідник А. М. Поддєрьогін додержується професор О. С. Стоянова Автор також ототожнює фінансову стратегію з інвестиційною політикою підприємства. Таким чином найбільш оптимальним визначенням терміну є, на нашу думку, тлумачення І. О. Бланка, який розуміє під фінансовою стратегією перспективний інструмент управління фінансовою діяльністю підприємства, що підпорядковується реалізації цілей загального його розвитку в умовах наявності постійних суттєвих змін макроекономічних показників, системи державного регулювання ринкових процесів, кон'юнктури фінансового ринку і пов'язаною з цим невизначеністю [2, с. 22].

Необхідно враховувати, що сутність фінансової стратегії залежить від ряду зовнішніх і внутрішніх факторів. Так, до зовнішніх факторів належать макроекономічні показники: галузь, сегмент ринку, який займає компанія, кон'юнктура ринку, законодавство, податкова політика, валютна політика, обсяги зовнішньоекономічного співробітництва компанії з іноземними партнерами та клієнтами

тощо. Внутрішніми факторами є форма власності компанії, її фінансовий стан, структура власного і позикового капіталу та інші показники.

Важливим у процесі розробки фінансової стратегії є усвідомлення того, що вона є центральною складовою загальної корпоративної стратегії. У свою чергу корпоративна стратегія передбачає виконання місії підприємства і складається із сукупності функціональних стратегій кількість яких залежить від специфіки функціонування кожного окремого підприємства. Дана теорія належить російському теоретику фінансового менеджменту І. О. Бланку Графічно місце фінансової стратегії у стратегічному наборі підприємства автор пропонує зобразити за допомогою нижче приведеної схеми [2, с. 24].

Рис. 1. Місце фінансової стратегії у стратегічному наборі підприємства

Таким чином, за рахунок реалізації фінансової стратегії, реалізується загальна діяльність підприємства шляхом здійснення виробничої, маркетингової, інноваційної та інших видів стратегій. Фінансова стратегія охоплює всі напрями розвитку фінансової діяльності і фінансових відносин підприємства. Також слід зазначити, що реалізація жодної з перерахованих стратегій є неможливою без матеріальної бази, у свою чергу, створення фінансової стратегії не має сенсу, якщо підприємство не реалізує виробничу, маркетингову та інші види стратегій. З цього можна зробити висновок, що фінансова стратегія є матеріальною базою розвитку і функціонування підприємства.

Так, було визначено сутність та місце фінансової стратегії в межах планування діяльності підприємства. Проте вище вже зазначалося, що певні зовнішні і внутрішні фактори визначають безпосередню сутність фінансової стратегії. Більшість вітчизняних та закордонних вчених запроваджують практику класифікації фінансових стратегій, які доречно та ефективно застосовувати на підприємстві за умов наявності певних обставин.

Відповідно до класифікації О. Л. Коваленко та Л. М. Ременьової існує три різновидності фінансових стратегій, а саме: 1) стратегія подолання нестійкості фінансової системи підприємства; 2) стратегія підтримки фінансової стійкості або стабілізації і 3) стратегія розвитку або стійкого зростання [6, с. 27]. Кожна з перерахованих стратегій передбачає реалізації певних заходів і досягнення певної мети. Також слід звернути увагу на те, що ці стратегії є послідовними і за умов реалізації першої стратегії доречно застосовувати на підприємстві другу та третю.

Економіст та дослідник шляхів реалізації кризи на підприємствах О. О. Терещенко запропонував чотири типи стратегій подолання фінансової кризи на підприємстві: 1) наступальна; 2) делегування повноважень; 3) компромісів і консен-

сусів; 4) захисна [9, с. 61]. Усі перераховані стратегії реалізуються в умовах глибокої фінансової нестабільності і переважно передбачають зміну структури підприємства.

Надана класифікація І. О. Бланком також передбачає наявність чотирьох видів стратегій: 1) формування фінансових ресурсів підприємства; 2) інвестиційна; 3) забезпечення фінансової надійності і стійкості підприємства; 4) управління фінансовою діяльністю [2, с. 153].

Наведені класифікації є найбільш поширеними. Також слід зазначити, що кожна зі стратегій передбачає розробку певного алгоритму дій на базі попереднього проведеного аналізу фінансового стану підприємства. Пропонуємо згрупувати в межах кожної фінансової стратегії необхідні показники, що підлягають розрахунку. Крім того, зазначимо, що вибір стратегії, яку доречно застосовувати в кожному окремий період залежить від життєвого циклу де знаходиться підприємство в даний момент його розвитку.

Наведений нижче графік характеризує головні етапи життєвого циклу підприємства. Дослідники сфери маркетингу часто пропонують детальну концепцію життєвого циклу суб'єкта господарювання, що поєднує у собі сім, вісім, а інколи більше стадій, проте ми зупинимось на спрощеній і початковій інтерпретації даної моделі, через те, що це не є визначальним фактором у межах даного дослідження.

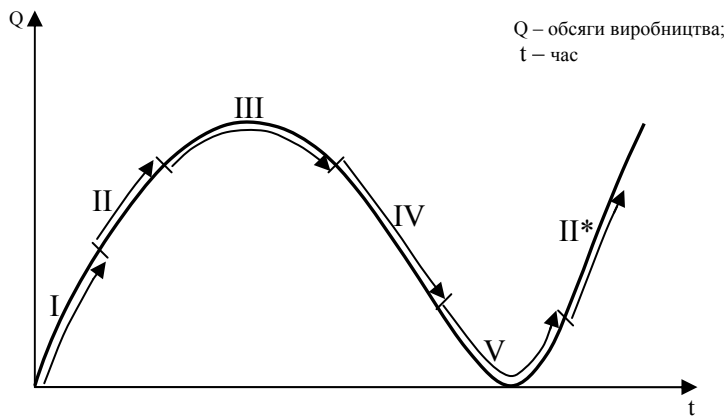

Рис. 2. Етапи життєвого циклу підприємства

Так, наведений графік зображує чотири стадії розвитку та функціонування підприємства на ринку товарів чи послуг:

- I – впровадження (вихід підприємства на ринок);
- II – зростання (формування клієнтської бази, партнерських відносин);
- III – зрілість (збільшення збуту, отримання стійкого обсягу прибутку);
- IV – спад (виробництва, збуту, тощо).

Графік не закінчується четвертим етапом. Наступна п'ята стадія є результатом зменшення обсягів виробництва та інших негативних тенденцій, що спостерігаються на підприємстві і, відповідно, V стадія характеризує кризу (фінансову, виробничу). Наступною за кризою є етап відродження – II*. Слід звернути увагу, якщо на п'ятій стадії підприємство обирає та реалізовує не вірну стратегію, наступна стадія відродження може не настати і єдиним можливим результатом стає ліквідація підприємства через його банкрутство.

Таким чином, для того, щоб підприємство поступово рухалось від однієї стадії розвитку до іншої, апарат управління упроваджує різні стратегії фінансування діяльності суб'єкта господарювання шляхом розробки і впровадження фінансової стратегії. Вище вже було наведено три класифікації фінансових стратегій, тому

згрупуємо запропоновані дослідниками види стратегічних планів залежно від етапу життєвого циклу підприємства з метою визначення етапів розробки його загальної фінансової стратегії.

На етапі виходу підприємства на ринок, головним є формування клієнтської бази з метою отримання в майбутньому можливості отримувати прибуток від реалізованої продукції. Важливим також є створення ефективних партнерських відносин. Так, зазначимо, що більшість бізнес-планів підприємств на першому етапі ставить за мету досягнення точки беззбитковості своєї діяльності. Сутність розрахунку даного показника полягає в тому, що попередні витрати підприємства на виробництво та збут продукції мають дорівнювати отриманим доходам після виплачених обов'язкових платежів.

Так, з вище приведених класифікацій, відповідно до теорії І. О. Бланка найоптимальнішою є застосування стратегії формування фінансових ресурсів підприємства. Тобто, при створенні нового підприємства з моменту впровадження його виробництва в дію і до моменту більш меншого встановлення врівноваження даної системи, має пройти певний період часу. Протягом даного періоду підприємству необхідно сформувати необхідні обсяги ресурсів як фінансових, так і безпосередньо виробничих, для того, щоб у подальших періодах діяльність була прибутковою. Найбільш показовим у межах даних теорій стає розрахунок точки беззбитковості за наступною формулою [8, с. 197]

$$Tб = \frac{B \text{ const}}{Ц - Bз}, \quad (1)$$

де $Tб$ – точка беззбитковості; $B \text{ const}$ – постійні витрати; $Ц$ – ціна одиниці продукції; $Bз$ – змінні витрати на одиницю продукції.

Розрахунок даного показника характеризує який обсяг продукції необхідно виробити на підприємстві, для того, щоб отриманих коштів вистачило на покриття витрат, які були понесені у попередньому періоді.

Логічним є висновок того, що на першому етапі життєвого циклу за умов реалізації фінансової стратегії формування фінансових ресурсів підприємство не досягне точки беззбитковості, і його витрати перевищуватимуть отриманий прибуток. Проте існує ймовірність досягнення точки беззбитковості і прирівняння обсягів витрат до обсягів отриманих прибутків у разі, якщо детально запропонованим бізнес-планом прораховано всі фактори як зовнішнього, так і внутрішнього середовища:

$$\text{ВИТРАТИ} > \text{ПРИБУТОК} \text{ або } \text{ВИТРАТИ} = \text{ПРИБУТОК}$$

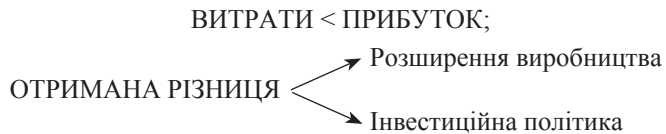
Так, зазначимо, що реалізація фінансової стратегії створює основу для подальшої діяльності підприємства, при оптимальній реалізації запропонованої дослідником І. О. Бланком фінансової стратегії, підприємство рухається за кривою життєвого циклу на другу стадію.

Відповідно до запропонованої класифікації дослідників О. Л. Коваленко та Л. М. Ременьової, на другому етапі функціонування підприємства доречно застосовувати фінансову стратегію росту або стійкого зростання. Згідно з теорією І. О. Бланка на даному етапі доречно застосовувати стратегію управління фінансовою діяльністю підприємства. Пропонуємо поєднати ці дві стратегії в одну, що передбачатиме управління фінансовою діяльністю підприємства з метою досягнення та подальшого підтримання стійкого фінансового стану та стабільного розвитку підприємства. Дана стратегія передбачатиме активну реалізацію виробничої політики, досягнення ліквідності активів підприємства, ефективне використання залучених і власних коштів тощо. У результаті, підприємство має поступово збільшувати обсяги реалізації і частину отриманого прибутку реалізовувати на розширення виробництва

ВИТРАТИ < ПРИБУТОК;
ОТРИМАНА РІЗНИЦЯ → РОЗШИРЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

У результаті реалізації запропонованих авторами фінансових стратегій на підприємстві витрати будуть повністю покриті отриманими прибутками.

На третьому етапі життєвого циклу підприємства згідно з обома класифікаціями дослідників, необхідно застосовувати фінансову стратегію інвестування. На даній стадії компанія отримує обсяги прибутків, що перевищують витрати і передбачається, що різниця між витратами та прибутком буде достатньо не лише для фінансування виробництва у напрямку його розширення, але й для здійснення інвестиційної діяльності підприємством

Така діяльність передбачає реалізацію політики реального інвестування, фінансового інвестування, інвестиційної політики підприємства в галузеві та регіональні резерви. Проте, згідно з дослідженнями І. О. Бланка, враховуючи, що у процесі здійснення інвестиційної діяльності підприємство отримує можливість збільшити свої доходи й підвищити власну ринкову вартість. З іншого боку – компанія отримує певний портфель ризиків. Тому, одночасно зі стратегією інвестування має реалізовуватись стратегія забезпечення фінансової безпеки підприємства, яка передбачає політику управління оборотними активами, управління структурою капіталу та впровадження політики управління фінансовими ризиками.

Четвертий етап життєвого циклу характеризує спад виробництва. Підприємство опиняється у стані, коли не можливо було передбачити у процесі розробки та реалізації попередньої фінансової стратегії певних факторів зовнішнього середовища. Тому, згідно з теорією авторів О. Л. Коваленко та Л. М. Ременьової на даному етапі необхідно застосовувати фінансову стратегію подолання нестійкості фінансової системи. Дана стратегія передбачає отримання підприємством коштів від зовнішніх суб'єктів господарювання для того, щоб покрити свої зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку. Проте, така фінансова ситуація є дуже складною для підприємства, адже воно втрачає свою платоспроможність і отримує додатковий портфель ризиків. Реалізуючи політику повернення своїх зобов'язань, підприємство не має можливості залучати кошти на виробничий процес і на підприємстві формується глибока фінансова криза.

Так, на п'ятому кризовому етапі виникає необхідність застосування стратегій, що пропонує автор і дослідник фінансів підприємства О. О. Терещенко. Як вже було зазначено такими фінансовими стратегіями є наступальна, стратегія делегування повноважень, стратегія компромісів і консенсусів та захисна стратегія.

У разі, якщо підприємство на даному етапі обирає та реалізовує невірну стратегію, його фінансовий стан досягає ще більшої кризи, єдиним можливим варіантом стає ліквідація такого суб'єкта господарювання. Якщо управлінський апарат обирає та реалізовує найбільш оптимальну фінансову стратегію, підприємство переходить до наступної стадії відродження і продовжує своє функціонування на ринку товарів або послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Так, зазначимо, що фінансова стратегія являє собою елемент інструменту управління фінансовою діяльністю підприємства. Фінансова стратегія має враховувати можливість виникнення факторів макроекономічної середовища, вплив цих факторів на діяльність підприємства та ризики, що при цьому виникають. Тому, однією з головних ознак фінансової стратегії є її гнучкість відносно зовнішнього ринку. Також було ви-

значено, що сучасні дослідники фінансового менеджменту приділяють увагу розробці класифікацій фінансових стратегій. Зазначимо, що на підприємстві застосовуються всі запропоновані види фінансових стратегій у певній послідовності, яка, у свою чергу, залежить від стадій життєвого циклу підприємства. Також, показовим значенням при розрахунку результатів впроваджених стратегій є розрахунок показника точки беззбитковості. Важливим залишається визначення факторів, що характеризують специфіку реалізації фінансових стратегій залежно від галузі функціонування підприємства та обсягів його діяльності.

Бібліографічні посилання

1. Ансофф Р. Планирование будущего корпорации / Р. Ансофф. – М., 2005. – 235 с.
2. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия: учебник / И. А. Бланк. – К., 2004. – 540 с.
3. Веретенникова Г. Якість фінансової стратегії підприємства та чинники, що її визначають / Г. Веретенникова // Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка «Економіка». – 2003. – С. 64–65.
4. Гавриленко Т. В. Механізм розробки та реалізації стратегії в системі стратегічного управління / Т. В. Гавриленко // Вісник Київського нац. ун-ту технології та дизайну – 2006. – № 2. – С. 155–158.
5. Гаращенко Н. М. Стратегічна платформа підприємства / Н. М. Гаращенко // Стратегія економічного розвитку України : наук. збірн. 2008. – Вип. 2–3. – С. 123–131.
6. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / Л. О. Коваленко, Л. М. Ременьова. – Київ, 2008. – 483 с.
7. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3 вид., перероб. та доп. – К., 2005. – 535 с.
8. Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент: учебник / под ред. проф. Е. С. Стояновой. 5-е изд., пере раб. и доп. – М., 2006. – 656 с.
9. Терещенко О. О. Антикризове управління підприємством / О. О. Терещенко // Фінанси України. – 2007. – № 12. – С. 56–63.
10. Цигилик І. Стратегія і контролінг у системі внутрішнього економічного механізму підприємства / І. Цигилик // Економіка, фінанси, право. 2004. – № 11. – С. 11–14.

Надійшла до редколегії 18.05.11

УДК 332.142.6

М. М. Дерев'яно

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПІДХОДИ ДО УРАХУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРИ ОЦІНЦІ РІВНЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Досліджено основні проблеми врахування екологічної складової при розробці управлінських рішень на рівні підприємства. Досліджено переваги та недоліки ринкового та адміністративного регулювання екологічної політики. Викладені зв'язки між економічними і екологічними показниками виробничої діяльності підприємства.

Ключові слова: екологізація, еколого-економічні інститути, виробництво, потенціал, управління.

Исследованы основные проблемы учета экологической составляющей при разработке управленческих решений на уровне предприятия. Исследованы преимущества и недостатки рыночного и административного регулирования экологической